

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Humanistyczny

BARTOSZ STARĘGOWSKI

Rejestry chorągwi arkebuzerskich braci Jarosza (Hieronima) i Krzysztofa Pigłowskich z 1651 r. Edycja źródłowa

---

The 1651 Registers of Jarosz (Hieronim) and Krzysztof Pigłowski's Arquebuse Raider Regiments.
Historical Source Edition

STRESZCZENIE

Jednymi z najważniejszych dokumentów pozwalających poznać funkcjonowanie armii staropolskiej są rejestry popisowe, będące aktami skarbowo-wojskowymi. Od ich rzetelnego sporządzenia zależała właściwa wypłata żołdu żołnierzom za ich służbę. Przedstawiony rejestr dotyczy dwóch chorągwi arkebuzerskich braci Jarosza (Hieronima) i Krzysztofa Pigłowskich, którzy w 1651 r. przeszli z zaciągu samorządowego na państwowy. Rejestry zostały sporządzone w październiku 1651 r. i były podstawą do wyliczenia żołdu za czwarty kwartał.

Słowa kluczowe: chorągiew; arkebuzerzy; rotmistrz; rejestr; wojsko; żołd; popis wojskowy; dokumenty

Jednymi z istotniejszych materiałów źródłowych pozwalających poznać funkcjonowanie armii koronnej są dokumenty skarbowo-wojskowe, a w szczególności rejestry popisowe chorągwi jazdy i rot piechoty, dzięki którym była możliwa wypłata żołdu według ich stanu faktycznego¹. Dokumenty tego typu były sporządzane przez pisarza pułkowego oraz podpisywane przez pisarza polnego (*quaestor exercitus*), który uczestniczył w popisie i dbał o to, by pieniądze były wypłaca-

---

¹ J. Wimmer, *Wojsko i skarb Rzeczypospolitej u schyłku XVI i w pierwszej połowie XVII w.*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1958, t. 4, s. 4–5.

ne w należytej wysokości². Znajdowały się tam informacje o wielkości pocztów (liczba koni) zarówno towarzyszy, jak i oficerów (poruczników, namiestników, rotmistrzów), służbie w chorągwi kapelanów wojskowych czy osobach odpowiedzialnych za muzykę. Możemy również pozyskać z nich informacje dotyczące kompletności danej chorągwi względem np. listów przypowiednich oraz absencji towarzyszy tych, którzy nie stawili się na popisie oraz tych, którzy zginęli w działaniach zbrojnych. A. Fredro na kartach swojej pracy *O porządku wojennym i pospolitym ruszeniu małym* napisał: „Pisarz [...] ma wiedzieć o sprawiedliwych rejestrach i liczbie żołnierza pod chorągwiami będącego [...] żeby do popisu [...] rejestra nie były fałszywą liczbą do uszkodzenia płacy”. Następnie pisarze pułkowi powinni przedstawiać rejestry popisowe do weryfikacji pisarzowi polnemu, po czym „pod przysięgą rejestra uweryfikowane, [...] egzemplarz dla informacji skarbu do grodu lwowskiego (gdzie zwykle komisje płacy wojsku bywają) co pół roku *per oblatam* [...] podawać [...]”³. Ważne było zatem rzetelne sporządzenie rejestru, dzięki któremu możliwa była wypłata właściwego żołdu oraz odszkodowań za straty powstałe w wyniku służby, który następnie zatwierdzano na komisjach skarbowych⁴. Regularne wydawanie żołnierzom pieniędzy zapewniało właściwe funkcjonowanie systemu skarbowo-wojskowego i zmniejszało ryzyko wystąpienia negatywnych zjawisk, jak np. konfederacje żołnierskie.

Dokumentacja ta jest szczególnie przydatna przy badaniu wojskowości staropolskiej, gdyż pozwala naukowcom na poznanie struktur armii nie tylko przez określenie jej stanów liczebnych, ale również liczebności poszczególnych chorągwi, pocztów i ich zmian na przestrzeni lat⁵. Pomocna jest także przy badaniach genealogicznych i prozopograficznych, umożliwiając dokonanie analizy np. stanu społecznego, kwestii materialnych czy karier wojskowych żołnierzy i oficerów.

W składzie armii koronnej funkcjonowały obok siebie dwa rodzaje wojska zaciężnego: przynależące do sił zbrojnych ogólnopaństwowych (m.in. wojsko kwarciane i suplementowe, a od 1652 r. – komputowe) oraz sił zbrojnych niepaństwowych, takich jak formowane na podstawie uchwał sejmików ziemskich woj-

---

² M. Kukiel, *Zarys historii wojskowości w Polsce*, wyd. 5, Londyn 1949, s. 54; *Regestr chorągwi kozackiej Jaśnie Wielmożnego JMP wojewody Kijowskiego i hetmana polnego koronnego a prima July Anno Domini 1653*, Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Skarbowo-Wojskowe, sygn. 85, ks. 68, k. 126–127. Rejestr ten jest dobrym przykładem ilustrującym cechy charakterystyczne akt skarbowo-wojskowych. Na jego końcu widnieje podpis Jana Fryderyka Sapiehy jako pisarza polnego koronnego.

³ A.F. Fredro, *O porządku wojennym i pospolitym ruszeniu małym*, *Andrzeja Maksymiliana Fredry*, wyd. K.J. Turowski, Sanok 1856, s. 32.

⁴ M. Plewczyński, *Żołnierz jazdy obrony potocznej za czasów Zygmunta Augusta. Studia nad zawodem wojskowym w XVI w.*, Warszawa 1985, s. 37.

⁵ K. Górski, *Historia jazdy polskiej*, Kraków 1894, s. 72–73. Autor podaje kilka przykładów rejestrów chorągwi, dzięki którym możliwe było poznanie zmieniającej się na przestrzeni lat liczebności pocztów, co miało wpływ np. na ilość szeregów biorących udział w szarzy kawalerii.

sko powiatowe⁶. Formacja ta ukonstytuowała się w latach 1613–1619 po licznych debatach sejmowych, na których pod dyskusję poddawano jej ewentualne wady i zalety w systemie wojskowym⁷. O problemach z jego kwalifikacją pisał D. Kupisz. Aby zaciąg mógł zostać uznany za powiatowy, według autora powinien spełnić pięć ważnych kryteriów, a mianowicie samorząd szlachecki powinien: mieć udział w organizowaniu zaciągu przez określenie warunków służby; wyznaczyć naczelnych dowódców lub rotmistrzów; wypłacić żołd przez poborców województwa z podatków uchwalonych na ten cel przez sejmik lub zbieranych na potrzeby skarbu państwa; decydować lub wpływać na decyzje o użyciu zaciągniętego wojska; uznać zaciąg za własny, wojewódzki⁸.

Sama organizacja żołnierza powiatowego nie różniła się zbyt od tej, która obowiązywała w wojsku państwowym. Zaciągano więc rotmistrzów, czyli przywódców podstawowej jednostki taktycznej (chorągwi), nakazywano przeprowadzać im popisy, określano sposoby finansowania ich oddziałów oraz zadania, jakich mieli się podejmować i miejsca do stacjonowania. Problemy pojawiały się niekiedy w relacjach króla z sejmikiem, ponieważ monarcha rościł sobie prawo do zatwierdzania rotmistrzów powoływanych przez samorząd poprzez wydawanie dla nich odpowiednich listów przypowiednich. Początkowo dość skrupulatnie przestrzegano tego postanowienia, jednak w miarę upływu lat i piętrzących się problemów w armii, które sprawy mniej ważne zepchnęły na plan dalszy, zaniedbano tę procedurę.

Wspomniane w tytule chorągwie służyły Rzeczypospolitej w latach 1650–1652, początkowo jako wojska powiatowe w pułku województw wielkopolskich (poznańskiego i kaliskiego)⁹ pod dowództwem Andrzeja Karola Grudzińskiego, a następnie w składzie armii państwowej. Były to jednostki arkebuzerii, czyli ciężkiej jazdy strzelczej zapewniającej wsparcie ogniowe innym oddziałom. Często, ze względu na podobne uzbrojenie ochronne, arkebuzerię mylono z husarią. Mimo ewidentnych cech autoramentu cudzoziemskiego rekrutowano ją systemem towarzyskim. Rajtaria, której jazda miała spełniać podobne zadania, co arkebuzeria, wchodziła w skład zaciągu cudzoziemskiego i nie cieszyła się taką popularnością, jak wspomniana przed chwilą formacja. Przyczyn tego należałoby upatrywać w wysokich kosztach zaciągu i utrzymania oraz w braku zaufania do wojsk dowodzonych i rekrutowanych wśród cudzoziemców¹⁰.

⁶ *Zarys wojskowości polskiej do roku 1864 r.*, red. J. Sikorski, t. 2, Warszawa 1966, s. 21–22.

⁷ *Volumina Constitutionum*, t. 3: (1611–1640), v. 1: (1611–1626), Warszawa 2010, s. 246.

⁸ D. Kupisz, *Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717*, Lublin 2008, s. 32.

⁹ Oba województwa miały wspólny sejmik w Środzie Wielkopolskiej.

¹⁰ M. Nagielski, *Opinia szlachecka o gwardii królewskiej w latach 1632–1668*, „Kwartalnik Historyczny” 1985, t. 92, s. 555–557; *idem*, *Organizacja rajtarii i arkebuzerii koronnej w XVII w.*, [w:] *Organizacja armii w nowożytej Europie: struktura – urzędy – prawo – finanse*, Zabrze 2011, s. 197–199.

Sejmik w Środzie Wielkopolskiej 26 stycznia 1650 r. powołał pułk pod dowództwem Andrzeja Karola Grudzińskiego składający się z 500 arkebuzerów (pięć chorągwi po 100 koni) i 600 piechoty autoramentu cudzoziemskiego. Na rotmistrzów dwóch chorągwi arkebuzerskich wybrano braci Jarosza (Hieronima) i Krzysztofa Pigłowskich, których „każdy pod swoją chorągwią po stu koni mieć ma zbrojnych w strzelbę ognistą i koni porządnych”¹¹. Sejmik wyznaczył moment rozpoczęcia służby dla pułku od drugiego kwartału 1650 r. Co się zaś tyczy długości służby, to kwestię tę miała uregulować konstytucja z przyszłego sejmiku, natomiast żołnierze mieli być opłacani żołdem kwarcianym¹². Chorągwie te były więc początkowo powiatowymi, a następnie – od pierwszego kwartału 1651 r. – przeszły do komputu i pozostały na żołdzie państwa do drugiego kwartału 1652 r.¹³ W tym czasie wzięły udział choćby w obronie Zbaraża oraz bitwie pod Beresteczkiem w ramach pułku marszałka koronnego Jerzego Lubomirskiego¹⁴.

Rotmistrzowie należeli do niezamożnej wielkopolskiej rodziny Pigłowskich herbu Sokola, pochodzącej ze wsi Pigłowice w powiecie pyzdrowskim w województwie kaliskim. Ze znaczących postaci rodziny wymienia się Wojciecha, kanonika poznańskiego, autora dwóch prac (*Elogia Regum, Praesulum, Heroum, Heroinarumque quae Societatem Jesu per Poloniam fundarunt*, wydanej w 1640 r., i kazań wygłoszonych na pogrzebie Konstancji Czarnkowskiej, wydanych pod nazwą *Rzeka Pokoju* w 1646 r.¹⁵), oraz jedyne go senatora Marcina, kasztelana rypińskiego. Jarosz (Hieronim) i Krzysztof wybrali karierę wojskową, szczególnie odznaczając się w czasie oblężenia Zbaraża, służąc w pułku wojsk powiatowych starosty generalnego Bogusława Leszczyńskiego¹⁶.

Prezentowane tu rejestry popisowe pochodzą z 1 października 1651 r., a ilustrują stan chorągwi z czwartego kwartału służby, czyli okresu od października do grudnia. Według dokumentu sporządzonego przez Stanisława Wata Proskę, pisa-

¹¹ *Uchwała zgromadzenia szlachty województw poznańskiego i kaliskiego w Poznaniu 14 maja 1632 r., Lauda średzkie i poznańskie województw poznańskiego i kaliskiego, oblatowane w grodzie poznańskim w latach 1601–1673*, Biblioteka Czartoryskich (dalej: B. Czart.), rkps 1774, s. 227; J. Dworzaczkowa, *Sprawy wojskowe na sejmikach wielkopolskich w latach 1648–1661*, [w:] *Pax et bellum*, red. K. Olejnik, Poznań 1993, s. 58.

¹² *Volumina Constitutionum*, t. 4: (1641–1668), v. 1: (1641–1658), Warszawa 2015, s. 232.

¹³ J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia organizacji i liczebności armii koronnej w latach 1648–1655*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1958, t. 4, s. 490–491.

¹⁴ *Podział wojska na pułki z 14 VI 1651 przed batalią berestecką z włączeniem doń jednostek zaciągu cudzoziemskiego*, [w:] *Relacje wojenne z pierwszych lat walk polsko-kozackich powstania Bohdana Chmielnickiego okresu „Ogniem i Mieczem” (1648–1651)*, oprac. M. Nagielski, Warszawa 1999, s. 350.

¹⁵ W. Dworzaczek, *Pigłowski Wojciech*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 26, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1981, s. 206.

¹⁶ K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 7, Lipsk 1841, s. 299; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 13, Warszawa 1916, s. 369; *Laudum sejmiku pokoronacyjnego w Środzie 17 grudnia 1648*, B. Czart, rkps 1774, s. 215–216.

rza ziemskiego poznańskiego na popisie oddziałów powiatowych tego województwa pod Białopolem, wynika, że Jarosz (Hieronim) Pigłowski przyprowadził 77 koni. Na chorągiew wydano żołąd zwyczajny po 40 złp na jednego żołnierza za ćwierć służby, co w przeliczeniu za dwie ćwierci od 1 października 1651 r. do kwietnia 1652 r. dało sumę 6360 złp¹⁷. W oddziale za muzykę był odpowiedzialny niejaki pan Krzesiński, którego poczet liczył cztery konie. Sam rotmistrz dysponował 12-osobowym pocztem, porucznik 6-osobowym, a chorąży 4-osobowym. Siedmiu pocztów nie było podczas popisu, z czego czterech towarzyszy nie żyło. W chorągwi Krzysztofa Pigłowskiego podpisało się 85 osób. Rotmistrz dysponował pocztem 12-osobowym, porucznik 5-osobowym, a chorąży 4-osobowym. 12 pocztów było nieobecnych, gdyż 10 towarzyszy wyjechało, pobierając wcześniej żołąd, a dwóch towarzyszy zabito.

Rejestry zostały wpisane do ksiąg grodzkich poznańskich i oblatowane we wtorek 2 stycznia 1652 r. przez Jana Żórawskiego¹⁸. Obecna nazwa zespołu to Księgi Grodzkie Poznańskie, seria *Relationes*, zespół 20, sygn. 697¹⁹. Księga liczy 1040 kart²⁰. Edycja źródłowa rejestru została sporządzona wedle wytycznych K. Lepszego zawartych w instrukcji wydawniczej dla źródeł nowożytnych z 1953 r.²¹

TEKST ŹRÓDŁOWY

[k. 55v–56] „Regestr kompanii Jm. pana Jarosza Pigłowskiego, rotmistrza JKM”

[k. 55v] *Ad Officium et Acta praesentia Castrensia Posnaniensia p[e]r[so]n[a]l[ite]r veniens nobilis Joannes Żórawski obtulit eidem officio ad acticundum in acta sua Regestrum Cohortis Generosi Jarosi Pigłowski Rothmagistri Sacra Regis M[a]j[est]at[is] manu Generosi Sigismundi Przyjemski Notary Exercitum Regni subscriptu[m] tenoris talis Pro prima Octobris. Regestr kompanii Jm. pana Jarosza Pigłowskiego, rotmistrza Jego Królewskiej Mości, Jm. pan rotmistrz koni 12, pan porucznik koni 6, pan chorąży koni 4, muzyka pan Krzesiński koni 4, pan Osolkiewicz koni 3, pan Padsalski koni 3, pan Jawicki koni 3, pan Nowowiejski*

¹⁷ *Oblata literarum Pigłowskiego*, Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej: APPoz.), Księgi Grodzkie Poznańskie (dalej: KGrPoz.), *Relationes*, zesp. 20, Gr. 697, k. 18v–19.

¹⁸ APPoz., KGrPoz., Gr. 697, k. 1.

¹⁹ *Regestr kompanii Jm. pana Jarosza Pigłowskiego, rotmistrza JKM, Regestr chorągwi Jm. pana Krzysztofa Pigłowskiego, rotmistrza JKM*, APPoz., KGrPoz., Gr. 697, k. 55v–56v.

²⁰ J. Bielecka, *Inwentarze ksiąg archiwów grodzkich i ziemskich Wielkopolski XIV–XVIII w.*, Poznań 1965, s. 215.

²¹ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.

koni 3, pan Mikowski koni 3, pan Szatkowski koni 3, pan Łępicki koni 3, pan Rozanski koni trzy, pan Łączkowski koni 3, pan Bobrowski koni 3, pan Dąbrowski koni 3, pan Grzycki koni 2, pan Pulski koni 2, pan Korzeniowski koni 2, pan Jaroszewski koni 2, pan Lanczkoroński koni 2.

[k. 56] pan Kołdowski koni 2, pan Listkiewicz koni 2, pan Plusztarbowski koni 2, pan Bosy koń 1, pan Szatkowski koń 1, pan Moszczyński umarł w tej ćwierci koni 3, pan Suliński w tej ćwierci wyjechał koni 3, pan Przyborowski chory nie wiem gdzie się podział koni 2, pana Łubowickiego zabito koni 2, pana Sulińskiego zabito koni 2, pana Wierzchowskiego zabito koń 1, pan Barczykowski koni 2 w tej ćwierci wyjechał. Pod Białopolem popisałem siedemdziesiąt i siedm z poczem Zygmunt Przyjemski pisarz polny koronny.

[k. 56–56v] „Regestr kompanii Jm. pana Krzysztofa Pigłowskiego, rotmistrza JKM”

[k. 56] *Ad Officium et Acta praesentia Castrensia Posnaniensia p[e]r[so]n[a]l[ite]r veniens nobilis Joannes Żórawski obtulit eidem officio ad acticundum in acta sua Regestrum Cohortis Generosi Christophori Pigłowski Rothmagistri Sacra Regis M[ajes]t[atis] manu Generosi Sigismundi Przyjemski Notary Exercitum Regni subscriptu[m] tenorin qui sequitur talis Prima Octobris.* Regestr kompanii Jm. pana Krzysztofa Pigłowskiego, rotmistrza Jego Królewskiej Mości, Jm. pan rotmistrz koni 12, Jm. pan porucznik koni 5, Jm. pan chorąży koni 4, pan Chomentowski koni 3, pan Nowosielski koni 3, pan Chrudnicki koni 3, pan Budziejewski koni 3, pan Liplański koni 3, pan Biskupski koni 3, pan Drzewiecki koni 3, pan Niezabitowski koni 3, pan Olszewski koni 3, pan Tysza koni 3, pan Lubieniecki koni 3, pan Wolski koni 3, pan Madaleński koni 3, pan Kałuszewski koni 2, pan Trzeciak koni 2, pan Bielawski koni 2, pan Trzeplicki koni 2, pan Bogusławski koni 2, pan Madaleński koni 2, pan Chomentowski koni 2, pan Welier koni 2, pan Wysocki koń 1. Ci wzięwszy pieniądze powyjeżdżali nie dosłużywszy drudzy na początku ćwierci pan Bębnowski koni 2, pan Chomentowski koni 2, pan Mieszkowski koni 2, pan Deniszewiec koni 2, pan Kruśliński koni 2, pan Patrzycki koni 2, pan Psarski koń 1, pan Bronikowski koń 1, pan Zakrzewski koni 4, pan Pigłowski koni 4.

[k. 56v] pan [...] zabit na koni 3, pan Zaleski zabit na koni dwa pod Białopolem było ośmdziesiąt i pięć z poczem Zygmunt Przyjemski pisarz polny koronny.

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

- Regestr chorągwi kozackiej Jaśnie Wielmożnego JMP wojewody Kijowskiego i hetmana polnego koronnego a prima July Anno Domini 1653*, Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Skarbowo-Wojskowe, sygn. 85, ks. 68.
- Archiwum Państwowe w Poznaniu, Księgi Grodzkie Poznańskie, *Relationes*, zesp. 20, sygn. Gr. 697.
- Lauda średzkie i poznańskie województw poznańskiego i kaliskiego, oblatowane w grodzie poznańskim w latach 1601–1673*, Biblioteka Czartoryskich, rkps 1774.

Źródła drukowane

- Fredro A.F., *O porządku wojennym i pospolitym ruszeniu małym, Andrzeja Maksymiliana Fredry*, wyd. K.J. Turowski, Sanok 1856.
- Niesiecki K., *Herbarz Polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 7, Lipsk 1841.
- Podział wojska na pulki z 14 VI 1651 przed batalią berestecką z włączeniem doń jednostek zaciągu cudzoziemskiego*, [w:] *Relacje wojenne z pierwszych lat walk polsko-kozackich powstania Bohdana Chmielnickiego okresu „Ogniem i Mieczem” (1648–1651)*, oprac. M. Nagielski, Warszawa 1999.
- Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 13, Warszawa 1916.
- Volumina Constitutionum*, t. 3: (1611–1640), v. 1: (1611–1626), Warszawa 2010.
- Volumina Constitutionum*, t. 4: (1641–1668), v. 1: (1641–1658), Warszawa 2015.

Opracowania

- Bielecka J., *Inwentarze ksiąg archiwów grodzkich i ziemskich Wielkopolski XIV–XVIII w.*, Poznań 1965.
- Dworzaczek W., *Pigłowski Wojciech*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 26, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1981.
- Dworzaczkowa J., *Sprawy wojskowe na sejmikach wielkopolskich w latach 1648–1661*, [w:] *Pax et bellum*, red. K. Olejnik, Poznań 1993, s. 55–64.
- Górski K., *Historia jazdy polskiej*, Kraków 1894.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.
- Kukiel M., *Zarys historii wojskowości w Polsce*, wyd. 5, Londyn 1949.
- Kupisz D., *Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717*, Lublin 2008.
- Nagielski M., *Opinia szlachecka o gwardii królewskiej w latach 1632–1668*, „Kwartalnik Historyczny” 1985, t. 92, s. 549–576.
- Nagielski M., *Organizacja rajtarii i arkebuzerii koronnej w XVII w.*, [w:] *Organizacja armii w nowożytnej Europie: struktura – urzędy – prawo – finanse*, Zabrze 2011, s. 197–215.
- Plewczyński M., *Żołnierz jazdy obrony potocznej za czasów Zygmunta Augusta. Studia nad zawodem wojskowym w XVI w.*, Warszawa 1985.
- Wimmer J., *Materiały do zagadnienia organizacji i liczebności armii koronnej w latach 1648–1655*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1958, t. 4, s. 477–509.
- Wimmer J., *Wojsko i skarby Rzeczypospolitej u schyłku XVI i w pierwszej połowie XVII w.*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1958, t. 4, s. 3–91.
- Zarys wojskowości polskiej do roku 1864 r.*, red. J. Sikorski, t. 2, Warszawa 1966.

SUMMARY

Military parade registers, which function as both military and financial documentation, are some of the most important documents providing insight into the functioning of the Old Polish army. Their reliable preparation was a condition of the proper pay soldiers received for their service. The discussed register covers two regiments of arquebuse raiders of Jarosz (Hieronim) and Krzysztof Pięłowski, who in 1651 changed their enlistment from the local to the state government. The registers were drafted in October 1651 and reflected the payouts for the year's fourth quarter.

Keywords: regiment; arquebuse raiders; captain; register; army; pay; military parade; documents